

Hagionimi, eklezionimi i ojkonimi

Prema akademiku Petru Šimunoviću, jednom od najvažnijih hrvatskih imenoslovaca, naziv *hagionim* označava svetačko ime, a naziv *eklezionim* odnosi se na ime po patronu crkve. U nekim se slučajima s vremenom ime svetca zaštitnika crkve, kojim je motiviran eklezionim, počelo prenositi na cijelo naselje koje se razvilo u blizini crkve. U tome kontekstu možemo reći da su eklezionimi – imena svetaca zaštitnika ili patrona lokalnih crkava – prešli okvire župnih crkava te su motivirali imenovanje naselja. Ojkonimi koji su imali takav povijesni razvoj katkad su sasvim prozirni, npr. Sveti Križ, Marija Bistrica, Sveta Helena, Sveti Đurđ, Svetvinčenat. Međutim, ima i ojkonima motiviranih eklezionimima čija motivacija nije tako prozirna. Naime, postoje primjeri koji pokazuju da su se imena u jezičnome kontekstu toliko promijenila da je veza s izvornim eklezionimom postala sasvim neprozirna (Stomorska, Sutomišćica, Kirin) ili se naselje tijekom stoljeća pomalo udaljavalo od nekadašnjega središta gubeći izravnu poveznicu s izvorištem. Katkad je do toga dolazilo i zbog propadanja lokalnih crkava i župa, pa nam spomenutu vezu danas još mogu otkriti samo arheološki nalazi.

U analizi ćemo se zadržati na imenima naselja sa širega zagrebačkog područja, odnosno s područja povijesne Zagrebačke županije, ali ćemo se podsjetiti i na neke dobro poznate primjere iz drugih dijelova Hrvatske. Istraživanje toponimije srednjovjekovne Zagrebačke županije jedan je od važnijih istraživačkih projekata na kojima sudjeluju zaposlenici Odjela za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik, a neke od početnih istraživačkih spoznaja i zaključaka možda bi mogle zanimati i širu javnost. Riječ je o projektu *Topografija srednjovjekovne Zagrebačke županije*.

Kad govorimo o ne baš sasvim prozirnim motivacijama ojkonima motiviranih eklezionimima, odnosno o imenima naselja čiju motivaciju nije lako prepoznati, najprije ću spomenuti jedan zanimljiv primjer s područja Zagrebačke županije. Riječ je o ojkonomu Sveta Nedelja. U središtu naselja nalazi se crkva Svetoga Trojstva, utemeljena u srednjemu vijeku, ali ime naselja Sveta Nedelja ušlo je u službenu uporabu mnogo poslije. Premda veza između pojmova *nedjelja* i *Sveto Trojstvo* nije sasvim prozirna, pretpostavlja se da su u narodnim običajima ti pojmovi povezani zato što se Sveto (katkad i Presveto) Trojstvo svetkuje prve nedjelje nakon Duhova. Da opisana veza uistinu postoji, svjedoči nam još jedan primjer. Jedna druga župna crkva posvećena Svetomu Trojstvu nalazi se u naselju Nedelišće. Istraživač crkvene povijesti Josip Buturac napomenuo je da se u nas i crkve posvećene Svetomu Trojstvu nazivaju Nedjelja ili Sveta Nedjelja.

Nedaleko od Svete Nedelje nalazi se naselje Sveti Martin pod Okićem s crkvom svetoga Martina, koja na tome mjestu stoji od srednjega vijeka (u vrelu iz prve polovice XIII.

stoljeća zabilježeno je *ecclesia sancti Martini de Okich*). U srednjemu i ranome novom vijeku sveti je Martin bio jedan od najštovanijih svetaca Katoličke Crkve u svim hrvatskim krajevima. Ne čudi stoga da je mnogo crkava posvećenih tomu svetcu, a posljedično možemo zaključiti i da uistinu mnogo ojkonima u različitim dijelovima Hrvatske dijeli istu motivaciju. Tako, primjerice, srednjovjekovne crkve posvećene svetomu Martinu nalazimo u Svetome Martinu na Muri, Martijancu kod Varaždina, Martincu kod Križevaca, Martinskoj Vesi, Sumartinu na Braču i mnogim drugim mjestima. Nekoć su crkve posvećene tomu svetcu zacijelo stajale i u Martinšćini kod Lobora (*ecclesia sancti Martini sub Ozturch*), Martinovićima kod Gline (*sancti Martini de inferiori Gradecz*), na brdu Martinšćaku u Ladvenjaku...

Iz mnoštva zanimljivih, neprozirnih eklezionima iz Zagreba i okolice izdvojit ćemo još samo nekoliko primjera. Ojkonim Brckovljani, na prvi pogled ne odaje svoju motivaciju eklezionimom, međutim, u središtu toga naselja od srednjega vijeka stoji crkva posvećena svetomu Brcku (*sanctus Briccius*). Sveti Brcko, Brik ili Brikcij ubraja se među takozvane alpske svetce i u nas nema mnogo crkava koje nose ime toga svetca. U blizini Brckovljana nalazi se naselje Božjakovina, čije ime možda nije izravno povezano s nekim svetačkim imenom ili imenom crkvenoga patrona, ali ćemo ga ipak spomenuti. Naime, motivacija toga ojkonima povezana je s nazivom *božjaci*. Naziv *božjaci* obično se upotrebljava za viteški red templara ivanovaca, koji su dugo vladali posjedom Božjakovinom.

Na području srednjovjekovne Zagrebačke županije pronaći ćemo mnogo sasvim prozirnih ojkonima motiviranih eklezionimima: Sveta Helena kod Križevaca (sa župnom crkvom svete Jelene), Sveta Helena kod Samobora, Sveta Klara u Novome Zagrebu, Sesvete sa srednjovjekovnom crkvom Svih Svetih, Petrovsko s crkvom svetoga Petra i Pavla, Petrovina s crkvom svetoga Petra, Sveti Ivan Zelina... Navest ćemo još jedan primjer koji nije tako uobičajen: na sjeveru Zagreba, na padinama Zagrebačke gore, nalazi se naselje Markuševac s crkvom svetoga Šimuna i Jude (*ecclesia sanctorum Simonis et Jude apostolorum de submontibus*), a na susjednome hrptu nalazimo naselje Šimunčevac, što nas navodi na zaključak da je u određenome trenutku došlo do pomicanja naselja.

Na samome kraju spomenut ćemo i jedan zagrebački hodonim koji je nedvojbeno motiviran eklezionimom. U zagrebačkoj Novoj Vesi 1622. podignuta je crkva svetoga Petra (na mjestu na kojemu se prije nalazila crkva svetoga Antuna). Postojanje crkve svetoga Petra tako je utjecalo na imenovanje hodonima Petrova ulica, te je posredno motiviralo kolokvijalno ime Klinike za ženske bolesti i porode, koju Zagrepčani zovu Petrova, a koja se nalazi u toj ulici.